

КІЛЬКІСНА ОЦІНКА РІШЕНЬ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Проаналізована методика вдосконалення організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств

Постановка проблеми. Внаслідок затяжної економічної кризи в сільськогосподарському виробництві країни відбулася значна руйнація всіх основних складових виробничого потенціалу: землі, основних фондів, трудових ресурсів та соціальної інфраструктури на селі.

Разючий ціновий диспаритет протягом тривалого часу перекачує в інші галузі доходи, які створені в сільському господарстві, що в свою чергу позбавляє товаровиробників ресурсів не тільки для розширеного, але й для простого відтворення.

Зниження доходності сільського господарства стало результатом витіснення товаровиробника з аграрного ринку, на якому панують тіньові відносини. Монопольні структури диктують закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, ускладнюють її реалізацію, завищують вартість послуг і ціни на ресурси, необхідні для виробництва.

Як наслідок, обсяги виробництва основних видів продукції в країні знизилась порівняно із 1990 роком у 2-3 рази. До технологічної потреби не вистачає більше половини техніки, а вибуття основних засобів у 10-15 разів перевищує їх надходження, що негативно впливає на продуктивність праці та якість продукції і викликає стурбованість щодо конкурентоспроможності галузі в умовах вступу до СОТ [4].

За таких обставин при моделюванні розвитку сільськогосподарського підприємства виникає необхідність пошуку певного механізму, який би дозволив найкращим з можливих методів врахувати ризик при прийнятті управлінських рішень, найбільш повно й ефективно використати наявні та додатково залучені виробничі ресурси та отримати вищий економічний ефект.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти наукового управління фінансовими ресурсами підприємницьких структур розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних економістів: Галушко В.П., Мазоренко Д.І., Мазнев Г.Є., Мармуль Л.О., Танклевська Н.С., Штрюбель Г. та інших.

Методи дослідження. В статті використані наступні наукові методи: монографічний, моделювання, аналітичний, логіко-конструктивний та інші.

Метою статті є поглиблення теоретичних і практичних досліджень з проблем управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств з метою підвищення ефективності їх фінансово-економічної діяльності.

Викладення основного матеріалу. Прибуток є найважливішим показником комерційного успіху сільськогосподарського підприємства. Для його збільшення необхідно виробляти те, на що є більший попит на ринку та застосовувати найбільш ефективні технології, що забезпечують максимальний виробничий успіх при мінімальних затратах.

Підвищення ефективності виробництва, можна досягти лише за пропорційного розвитку галузей. Для цього необхідна балансова зв'язка в межах сільськогосподарського підприємства між його виробничими ресурсами і запланованими обсягами виробництва продукції, між рослинництвом і тваринництвом, окремими сільськогосподарськими культурами і окремими групами та видами худоби між собою.

Використання економіко-математичних методів і сучасного програмного забезпечення для розв'язання цієї проблеми значно скорочує час для обчислень і забезпечує отримання оптимального результату, а саме –

структури виробництва для конкретного сільськогосподарського підприємства, що враховує наявні виробничі ресурси і умови, в яких функціонує господарство.

Постановка економіко-математичної задачі оптимізації виробничої програми при цьому формулюється наступним чином: визначити оптимальний план розвитку підприємства, що забезпечить максимальні розміри чистого доходу при відповідних ресурсах:

$$D = \sum_i d_i x_i \rightarrow \max, \quad (1)$$

де d_i — граничний прибуток з 1 га i -ої товарної культури (грн);

X_i — шукана площа i -ої культури (га).

Основні обмеження:

1. $x_i \leq S_i$, де S_i — гранична площа i -ої культури в сівозміні (га).

2. $\sum_j c_{ij} x_i - x_j = 0$, де C_{ij} — кількісне значення j -их витрат на 1 га при вирощуванні i -ої культури (грн); x_j — шукане значення j -их витрат на всю вироблену продукцію (грн). (3)

3. $\sum_i c_i x_i \leq B$, де c_i — кількісне значення загальногосподарських витрат на вирощування i -ої культури з 1 га (грн); B — кількісне значення фінансово-кредитного забезпечення модельного господарства (грн). (4)

$$4. \sum_i x_i \leq S, \text{ де } S - \text{ загальна площа ріллі в господарстві.} \quad (5)$$

На основі показників, розрахованих за нормативами витрат на вирощування рослинницької продукції та власних розрахунків [5], складається матриця економіко-математичної моделі [1, С. 263-272], в результаті вирішення якої одержують дані щодо оптимізації вирощування товарних культур у модельному сільськогосподарському підприємстві (табл. 1).

Проте, на відміну від модельного, реальне підприємство господарює в умовах відсутності ефективної системи фінансово-кредитного забезпечення, слабо контрольованого ціноутворення, порушення міжгалузевого обміну та непродуманої аграрної політики. За таких обставин важливою умовою виживання сільгоспвиробника є суворі економія наявних ресурсів та оптимізація їх використання.

У зв'язку з цим розроблено варіанти рішень по пріоритетності вирощування сільськогосподарських культур в залежності від рівня фінансово-кредитного забезпечення та зміни кон'юнктури ринку, а саме цінового коливання [1, С. 270].

Таблиця 1. Сукупний бюджет господарства у розрахунку на 1000 га

Показники		Озима пшениця	Яра пшениця	Ячмінь	Кукурудза на зерно	Гречка	Горох	Цукровий буряк	Соняшник	Соя
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Площа	га	250	50	150	200	50	50	150	50	50
Статті витрат										
Заробітна плата з нарахуваннями	грн.	19235	2203	7263	14926	1978	4626	15812	2799	2628
Насіння	грн.	60000	14000	36000	18000	12000	15000	9900	2450	15750
Мінеральні добрива	грн.	85500	12350	29925	79800	9500	9500	78375	5700	7600
Засоби захисту рослин	грн.	50520	4250	13320	31600	2320	6400	27795	17750	6475
Паливно-мастильні матеріали	грн.	84748	9895	32265	65680	8024	16141	102204	15515	13939
Амортизаційні відрахування	грн.	70700	8900	37075	59472	9256	9134	69447	10530	11239
Ремонт основних засобів	грн.	36447	4601	17873	28992	4769	4705	25012	5576	5857

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Транспортні витрати	грн.	6270	893	3507	5356	442	744	22313	638	550
Орендна плата	грн.	35750	7150	21450	28600	7150	7150	21450	7150	7150
Інші матеріальні зитрати	грн.	23298	2899	9569	17516	2469	3977	21459	4942	3660
Страхові платежі	грн.	20087	2912	8559	14524	2432	3412	16216	3126	3181
Виробничі витрати	грн.	17135	2409	7008	12218	1952	2856	14070	2521	2640
Загально-виробничі витрати, всього	грн.	509690	72462	223814	376684	62291	83645	424053	78698	80669
Виручка, всього	грн.	997500	130000	556500	1260000	160000	240000	1050000	165000	187500
Граничний прибуток	грн.	487810	57538	332686	883316	97709	156355	625947	86303	106831

В даній моделі виділяється шість оцінок станів забезпеченості обіговими коштами (100, 90, 80, 70, 60, 50 %) модельного підприємства (табл. 2), та три варіанти зміни ситуації на ринку – песимістичний (рівень цін знизився на 10 %), очікуваний (ціна стабільна), оптимістичний (рівень цін підвищився на 10 %).

Аналіз отриманих даних показує, що при 100 % забезпеченості фінансово-кредитними

ресурсами максимальний розмір чистого доходу (2834495 грн.) досягається за наступного порядку вирощування товарних культур: озима пшениця – 250 га (складає 17 % від загального доходу), яра пшениця – 50 га (2 %), ячмінь – 150 га (13 %), кукурудза на зерно – 200 га (31 %), гречка – 50 га (3 %), горох – 50 га (5 %), цукрові буряки – 150 га (22 %), соняшник – 50 га (3 %), соя – 50 га (4 %).

Таблиця 2. Пріоритети вирощування товарних культур в залежності від рівня фінансово-кредитного забезпечення господарства у розрахунку на 1000 га.

Показники	Прибуток з 1 га., грн.	Оптимальний план розвитку галузей залежно від фінансово-кредитного забезпечення, га					
		100 %	90 %	80 %	70 %	60 %	50 %
Рілля, всього		1000	892	798	704	592	524
Площа під озимою пшеницею	1951	250	192	98	4	0	0
Площа під ярою пшеницею	1151	50	0	0	0	0	0
Площа під ячменем	2218	150	150	150	150	150	150
Площа під кукурудзою на зерно	4417	200	200	200	200	200	200
Площа під гречкою	1954	50	50	50	50	50	50
Площа під горохом	3127	50	50	50	50	50	50
Площа під цукровими буряками	4173	150	150	150	150	142	74
Площа під соняшником	1726	50	50	50	50	0	0
Площа під соєю	2137	50	50	50	50	0	0
Потреба у фінансово-кредитному забезпеченні, грн.		1912005	1720804	1529603	1338403	1147202	956002
Прибуток, грн.		2834495	2663316	2480323	2297331	2061644	1779412
Оптимістичний прогноз		3309145	3026956	2881316	2660904	2382528	2052953
Песимістичний прогноз		2359845	2163728	1935422	1933757	1740759	1505870

При 90 % забезпеченості скорочуються площі під озимою і ярою пшеницею до 192 га і 0 га відповідно. Прибуток від такого плану розвитку буде становити вже 2,7млн. грн. При подальшому зниженні рівня забезпеченості

скорочуються площі також під цукровими буряками, соняшником та соєю.

У багатьох провідних підприємствах з метою визначення найвигідніших для бізнесу видів виробництв (табл. 3) застосовують

показники норми рентабельності продукції (H_p) та рівноважної врожайності (PB) [3, С. 108]:

$$H_p = \frac{\Pi}{B} \times 100\%, \quad (6)$$

де Π – прибуток, B – повна собівартість.

$$PB_{пл} = B_{пк} + \frac{КПВ_k - КПВ_{пк}}{PЦ_{пк}}, \quad (7)$$

де $B_{пк}$ – врожайність порівнюваної культури, $КПВ_k$ і $КПВ_{пк}$ – розрахунковий внесок в прибуток даної і порівнюваної культури відповідно.

Таблиця 3. Економічна ефективність виробництва товарних культур

Культура	Урожайність, ц/га	Реалізаційна ціна, грн./т	Валова виручка, грн./га	Повна собівартість, грн./га	Прибуток, грн./га	Рівноважна урожайність, ц/га	Норма рентабельності, %
Озима пшениця	57	700	3990	2039	1951	92	96
Яра пшениця	40	650	2600	1449	1151	90	79
Ячмінь	53	700	3710	1492	2218	84	149
Кукурудза на зерно	63	1000	6300	1883	4417	-	234
Гречка	20	1600	3200	1246	1954	35	157
Горох	32	1500	4800	1673	3127	41	189
Цукрові буряки	350	200	7000	2827	4173	362	148
Соняшник	30	1100	3300	1574	1726	54	110
Соя	25	1500	3750	1613	2137	40	132

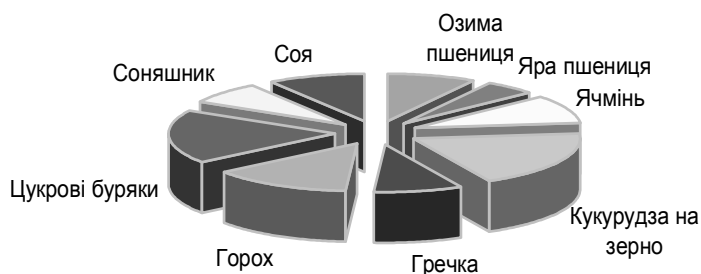

Рис. 1. Питома вага сільськогосподарських культур у загальному прибутку

Аналіз конкурентоспроможності даних культур показує, що найбільш рентабельним серед них є виробництво кукурудзи на зерно, гороху, гречки, ячменю та цукрових буряків (Рис. 1) і, в свою чергу, ще раз підтверджує правильність розрахунку оптимальної структури виробництва при обмеженому фінансовому забезпеченні господарства.

Список використаної літератури:

1. Виробнича економіка. / За редакцією В.П. Галушко, Г. Штръобеля. Навчальний посібник. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 400 с.
2. Мармуль Л.О., Танклевська Н.С. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки. // “Економіка АПК” 2006, № 12, С. 75-80.
3. Осипенко І.С. Порівняльна характеристика економічної ефективності

виробництва товарних культур. Збірник наукових праць. / За ред. М.І. Бахмата. Кам'янець-Подільський, 2006. – 304 с.

4. Резолюція спільного з'їзду Всеукраїнського союзу сільськогосподарських підприємств і Асоціації фермерів та приватних землевласників України 28 листопада 2006 року. // Економіка АПК – 2006. – № 12. – С. 15-18.

5. Технологічні карти та витрати на вирощування сільськогосподарських культур з різним ресурсним забезпеченням / За ред. Д.І. Мазоренка, Г.Є. Мазнева. – Харків: ХНТУСГ. – 2006. – 725 с.

ОСПЕНКО Ірина Сергіївна – аспірантка Національного аграрного університету